

**СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
ОСОБИСТОСТІ У ОСІБ З РІЗНИМИ АДАПТАЦІЙНИМИ
УСТАНОВКАМИ**

Греса Н.В.

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ м. Харків, Україна

Шиліна А.А.

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ м. Харків, Україна

Сучасна економічна ситуація в Україні, створюючи передумови для позитивних змін в суспільстві, спричинила ряд нових, у тому числі і соціальних проблем. Зміна ідеології і системи цінностей, дорожчання життя, нестабільність правових і моральних критеріїв, привело до змін в устрої життя людей, які впливають, перш за все, на соціальне здоров'я населення. Все це провокує соціальну дезадаптацію людей, підвищення рівня емоційної напруженості і агресивності, зміну системи взаємин і взаємодії на основі нових ціннісних орієнтирів. Поступово змінне, насичене подіями життя в сучасному світі змушує людину актуалізувати процеси адаптації для досягнення адекватної взаємодії з умовами середовища. При цьому, соціальне середовище, як найважливіша складова навколишнього середовища, безумовно, активно впливає на формування адаптаційних механізмів особистості, які реалізуються в процесі соціалізації.

Аналіз наукових публікацій з проблеми адаптації особистості в роботах С. А. Анісімова, Д. А. Андрєєвої, А. Д. Глоточкина, І. Д. Дмитриєва, А. І. Донцова, А. М. Жмирикова, Л. Г. Єгорова, В. П. Каширина, Л. В. Кривих, І. К. Кряжева, М. Е. Литвак, В. А. Сластьонина, Э. А. Ахмадулліної,

І. В. Зейвальд, О. М. Бондаренко та інших, дозволяє зробити висновок про те, що, вивчення цієї проблеми в психологічній теорії і практиці проводилося в соціально та професійно стабільному середовищі, яке володіє відносно стійкими нормами поведінки і діяльності людей [1]. А специфіка сучасного етапу розвитку суспільства, полягає у відсутності розроблених і закріплених регламентів соціальної взаємодії, які формуються в процесі адаптації членів суспільства до соціально-економічних умов, які постійно змінюються. Соціальна реальність останніх років стимулює появу нових орієнтирів в системі цінностей і норм поведінки, розвиток нових потреб та формування нових життєвих цілей.

Мета статті. Дослідити особливості соціально-психологічних установок особистості у осіб з різними адаптаційними установками.

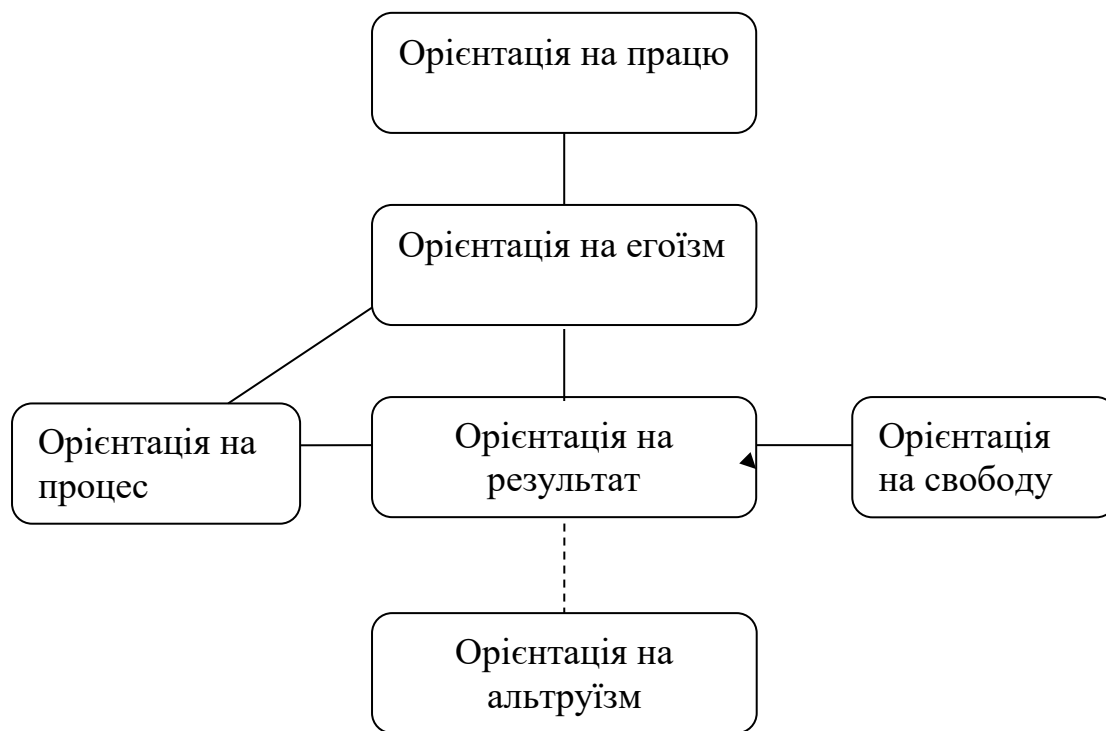
У дослідженні приймали участь чоловіки та жінки віком від 25-45 років, різних професій. За допомогою методики «Діагностика соціально-психологічних установок особистості у мотиваційно-потребовій сфері» О. Ф. Потьомкіної, були досліджені особливості соціально-психологічних установок у осіб з різними адаптивними установками.

Отримані результати свідчать, що особам з неадаптаційними установками достовірно більш притаманна орієнтація на альтруїзм ($5,77 \pm 0,40$ та $4,83 \pm 0,33$) та процес ($6,57 \pm 0,43$ та $5,83 \pm 0,37$, при $p \leq 0,05$), а особам з адаптаційними установками орієнтація на результат ($6,95 \pm 0,40$ та $5,14 \pm 0,38$, при $p \leq 0,001$). Тобто особи з адаптаційними установками спрямовані на результат та у роботі проявляють наполегливість, не жалкують власні сили, доводять справу до кінця, легко справляються з певними невдачами, суєтою та перешкодами, які можуть зустрітися в процесі трудової діяльності. Для осіб з неадаптаційними установками властива установка на процес та орієнтація на альтруїзм, тобто ними керує сама цікавість роботи, менш замислюються над досягненням результату, часто спізнюються із здачею роботи, їх процесуальна спрямованість перешкоджає їх результативності, а також їм притаманна спрямованість

проявляти турботу, допомагати іншим людям, проявляти зацікавленість відносно роботи своїх колег.

Також у осіб з адаптаційними та неадаптаційними установками домінує орієнтація на волю. При порівняльному аналізі орієнтація на владу, достовірно більш властива адаптаційним особам, ніж особам з неадаптаційними установками ($3,62 \pm 0,29$ та $3 \pm 0,29$, при $p \leq 0,05$). Відносно таких орієнтацій як на волю, працю та орієнтації на гроші достовірних відмінностей між досліджуваними не реєструється.

Більш глибокий аналіз результатів даної методики передбачає виявлення вузлових установок осіб з різними адаптаційними установками, які представлені на рисунках 1 та 2.

———— позитивна кореляція

----- негативна кореляція

Рис. 1. Схема взаємозв'язків соціально-психологічних установок у мотиваційно-потребовій сфері осіб з адаптаційними установками.

З даних представлених на рисунку бачимо, що в групі осіб з адаптаційними установками (Рис. 1) існує наступна плеяда : «Орієнтація на працю» – «Орієнтація на егоїзм», яка в свою чергу пов'язана з – «Орієнтацію

на процес» та «Орієнтацією на результат». А «Орієнтація на результат» позитивно корелює з «Орієнтацією на свободу» та негативно з «Орієнтацією на альтруїзм». Тобто особи з адаптаційними установками вважають, що необхідно всі зусилля спрямовувати на працю, за рахунок власних сил та піклуватися тільки про власні потреби, принципи, які забезпечать успіх їх справи і дадуть велику результативність роботи. При цьому для успішності не треба приділяти увагу проблемам інших людей, які можуть тільки заважати. В цілому спрямованість на роботу та можливість дбати про себе забезпечать цікавість процесу роботи та підвищать її результативність. Все це дозволить отримати свободу, як головну цінність у мотиваційно-потребовій сфері осіб адаптаційними установками.

Результати дослідження установок в мотиваційно-потребовій сфері осіб з неадаптаційними установками представлені на рисунку 2.

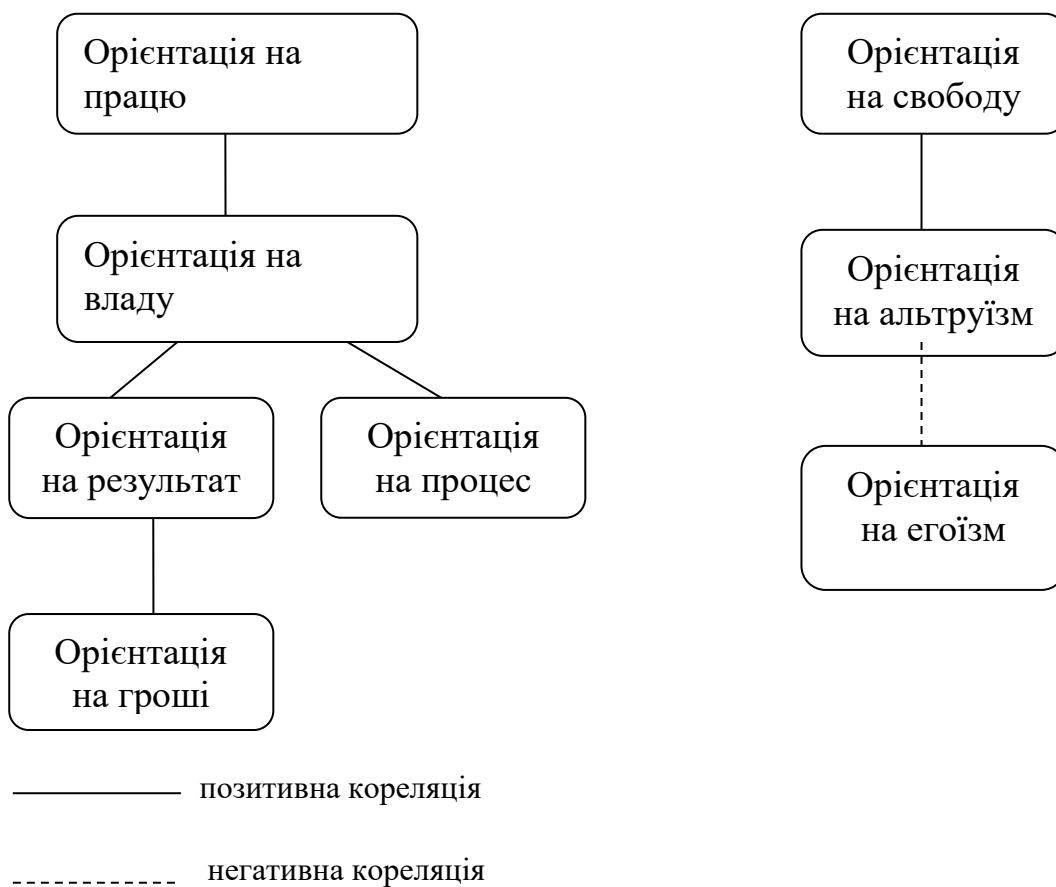

Рис. 2. Схема взаємозв'язків соціально-психологічних установок у мотиваційно-потребовій сфері осіб з неадаптаційними установками.

Відносно осіб з неадаптаційними установками, то їм притаманні такі угруповання установок: «Орієнтація на працю – Орієнтація на владу» – Орієнтація на процес» та «Орієнтація на результат», яка корелює позитивно з «Орієнтацією на гроші». Та друга плеяда - «Орієнтація на свободу» - «Орієнтація на альтруїзм», яка протистоїть «Орієнтації на егоїзм».

Якщо перша плеяда свідчить, про те, що особам з неадаптаційними установками важлива цінність праці, яка дає владу та забезпечує успішність роботи та її результат, що в свою чергу дасть можливість отримати певний грошовий прибуток. А відносно другої плеяди, то така цінність як свобода може бути забезпечена тільки сформованістю шкал «егоїзм-альтруїзм», що утворює моральну вісь особистості.

У цілому отримані результати свідчать, що особам з адаптаційними установками у мотиваційно-потребовій сфері домінуючими виступають такі установки як орієнтація на результат та владу. В цілому спрямованість на роботу дає можливість дбати про себе, що забезпечує цікавість процесу роботи та підвищує її результативність. Все це дозволить отримати свободу, як головну цінність.

В свою чергу у осіб з неадаптаційними установками у мотиваційно-потребовій сфері домінують наступні установки: орієнтація на альтруїзм та процес. У структурі установок у мотиваційно-потребовій сфері спостерігаються наступні особливості: у осіб з неадаптаційними установками головну роль займає цінність праці, яка дає владу та дозволяє забезпечити себе грошовим прибутком. А така цінність як свобода підкріплена сформованістю моральної дихотомії «егоїзм-альтруїзм», що свідчить про наявність у осіб з неадаптаційними установками чітких моральних уявлень особистості.

Література

1. Греса Н.В. Психологічні особливості мотиваційної сфер осіб з різними адаптаційними установками / Н.В. Греса, І.А. Савченко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Збірник наукових праць. - № 985–Серія Психологія. Випуск 48. 2011 рік. – С.6-10.